

Tanzania

NELLES

GIDS

Zanzibar



NIEUW met actuele reistips

Foto: Günther Lahr

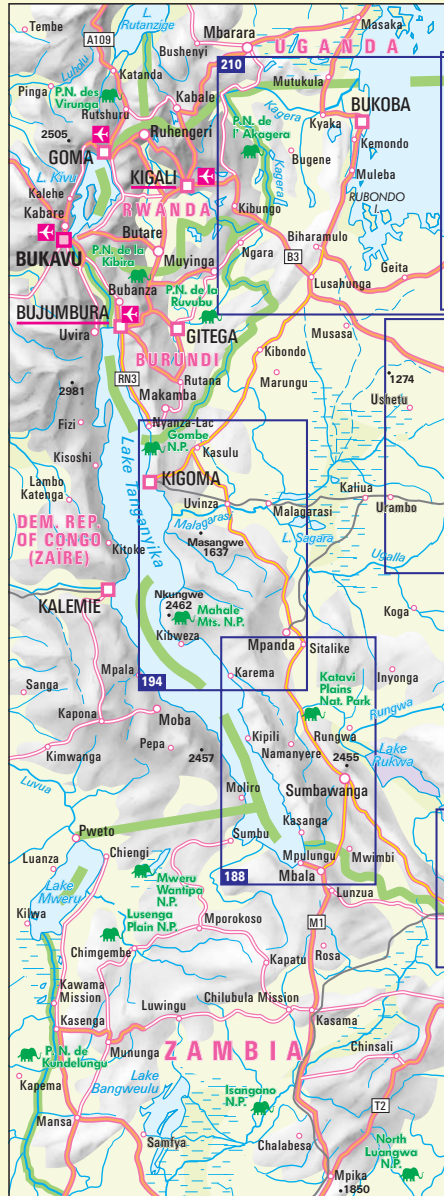
Fotojacht in krater • Klimmen op de Kili
Als de hyena lacht

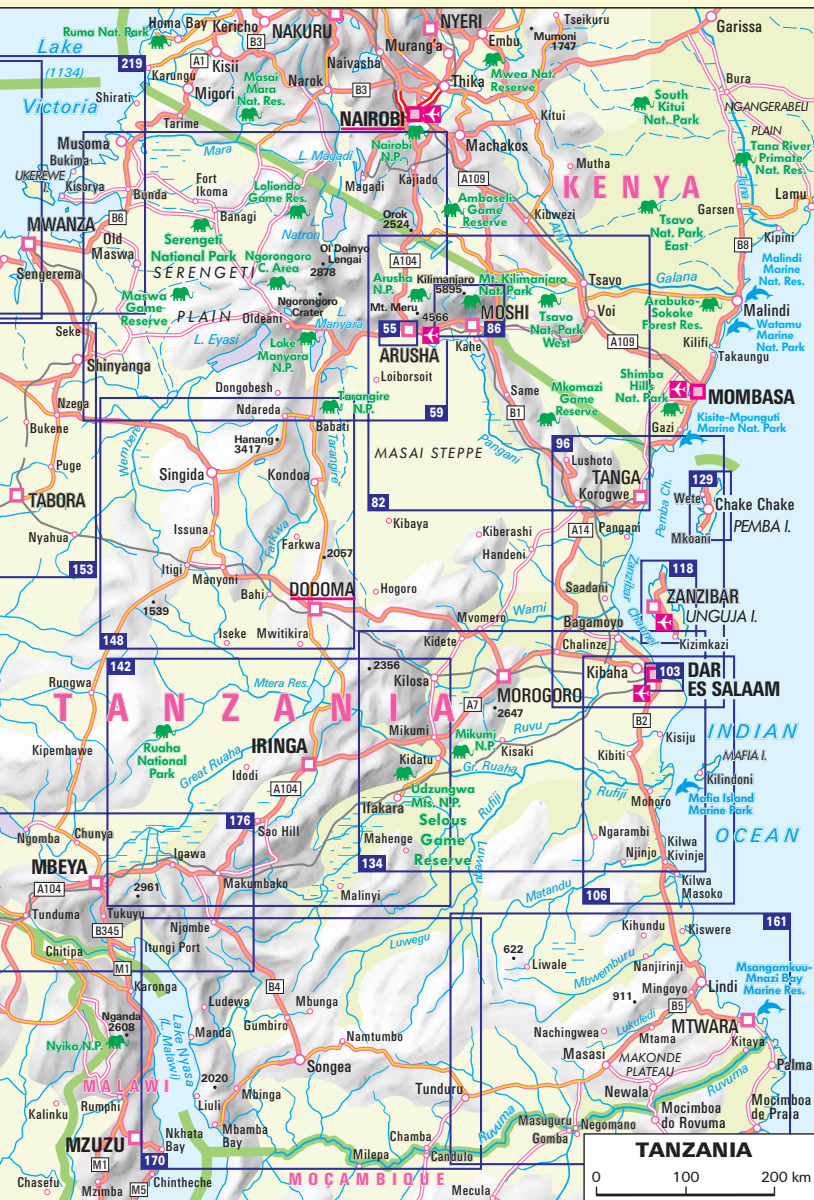
Nelles Verlag

met extra
HOTELLIJST
en talrijke
DETAILKAARTEN

LIJST VAN KAARTEN

Arusha	54-55
Serengeti, Ngorongoro	58-59
Kilimanjaro, Usambarabergen	82-83
Noordkust	96
Dar es Salaam.	102-103
Zuidkust, Mafia.	106
Zanzibar	118-119
Stone Town	120
Pemba	129
Selous, Udzungwa, Mikumi.	134-135
Ruaha, Iringa	142-143
Dodoma, Singida	148-149
Tabora, Shinyanga	153
Lindi, Mtwara	160-161
Ruvuma, Iringa	170-171
Iringa, Mbeya	176-177
Tanganyikameer (zuid)	188
Tanganyikameer (noord).	194
Victoriameer (west)	210-211
Victoriameer (oost)	219





LEGENDA

★★	topattractie (op de kaart)	 Lushoto (plaats) Rock Pinnings (bezienswaardigheid)	de geel gemarkeerde namen worden in de tekst vermeld		autoweg
★	bezienswaardigheid (op de kaart)		internationale luchthaven, nationale luchthaven		grote verkeersweg (overw. geasfalteerd)
★	oriëntatienummer in tekst (in de tekst)		landingsbaan		grote verkeersweg (overwegend steenslag)
8	oriëntatienummer in tekst en op kaart	Kwaraha 2415	bergtop (hoogte in meters)		hoofdweg (niet verhard)
8 8	oriëntatienummer in tekst en op plattegrond		UNESCO werelderfgoed		gewone weg
	openbaar / belangrijk gebouw		nationaal park		secundaire weg, piste, rijweg
	hotel, lodge, camp		strand		spoor
	restaurant, club, casino		golfterrein, grot		staatsgrens
	hospitaal, postkantoor		hindoe-tempel, moskee		administratiegrens
	winkelcentrum, markt		kerk, kerkhof		drinkwater, bron / drinkwater
	informatiecentrum		vuurtoren, fort		afstand in kilometers
	ambassade, politie		histor. plaatsen, uitkijkpunt		wegnummer
					bushalte, parkeerplaats

COLOFON: Nelles Gids: Tanzania

All rights reserved
© Nelles® Verlag GmbH, 81379 München, Machtfinger Str. 11
Info@Nelles.com, www.Nelles.com
Druk 2013
ISBN 978-3-86574-410-4

Licentieovereenkomst: Onderwerp van de gebruikersovereenkomst zijn de door Nelles Verlag GmbH gepubliceerde digitale reisgidsen "Nelles Gids". Nelles Verlag GmbH verleent alleen aan eindklanten toestemming voor het gebruik van de "Nelles Gids". Nelles Verlag GmbH verleent de gebruiker een niet-exclusief en beperkt recht op het gebruik van de "Nelles Gids". De gebruikers hebben het recht om een digitale kopie van de gewenste reisgids te downloaden, een elektronische kopie daarvan als back-up op te slaan en, voor zover door Nelles Verlag GmbH ter beschikking gesteld, een exemplaar daarvan uit te printen en daarvan twee kopieën te maken. Elk ander gebruik is slechts toegestaan met schriftelijke toestemming van Nelles Verlag GmbH. Indien de gebruiker in strijd handelt met deze licentieovereenkomst, is hij verplicht om, ongeacht de aanspraak op eventuele verdere schadevergoeding, een contractuele boete te betalen voor elke opzettelijke schending van deze overeenkomst. De gebruiker wordt erover geïnformeerd dat het bedrijf Nelles Verlag GmbH ter bescherming van de "Nelles Gids" technische maatregelen heeft genomen. De gebruiker is niet gerechtigd de technische beschermingsmaatregelen te omzeilen zonder de toestemming van Nelles Verlag GmbH. De door Nelles Verlag GmbH toegevoegde auteursrechtvermeldingen, referenties en merknamen mogen door de gebruiker niet worden gewijzigd noch mogen zij worden verwijderd.

Disclaimer: Alle informatie in de "Nelles Gids" wordt door het team van Nelles Verlag GmbH zorgvuldig onderzocht en geactualiseerd en, waar mogelijk, gecontroleerd op nauwkeurigheid. Ondanks zorgvuldig onderzoek is het mogelijk dat de informatie in de "Nelles Gids" niet of niet meer relevant is. Nelles Verlag GmbH kan dus evenmin als het team van de "Nelles Gids" aansprakelijk worden gesteld voor de volledigheid en juistheid van de in de "Nelles Gids" aangeboden informatie. Nelles Verlag GmbH en het team van de "Nelles Gids" kunnen in het bijzonder niet aansprakelijk worden gesteld voor schade, ongemak of tekortkomingen, letsel of andere gevolgen, voortvloeiend uit de informatie in de "Nelles Gids". Deze disclaimer geldt echter niet voor schade die voortvloeit uit schade aan leven, lichaam of gezondheid, gebaseerd op een nalatig plichtsverzuim door Nelles Verlag GmbH of een opzettelijk of nalatig plichtsverzuim door een wettelijke vertegenwoordiger of agent van Nelles Verlag GmbH. Op dezelfde wijze geldt deze disclaimer niet voor andere schade die voortvloeit uit een grof nalatig plichtsverzuim door Nelles Verlag GmbH of een opzettelijk of grof nalatig plichtsverzuim door een wettelijke vertegenwoordiger of agent van Nelles GmbH.

Nelles Verlag GmbH is niet verantwoordelijk voor de beschikbaarheid van haar diensten.

Bij de hyperlinks en advertenties gaat het om inhoud die afkomstig is uit externe bronnen, waarvoor geen aansprakelijkheid is verschuldigd. Nelles Verlag GmbH distantiëert zich uitdrukkelijk van de inhoud van de gelinkte websites. In geen geval is Nelles Verlag GmbH aansprakelijk voor enige directe, indirecte, bijzondere of andere schade die voortvloeit uit het gebruik van een gelinkte website.

Lijst van Kaarten	2
Colofon / Legenda / Voorbehoud	4

1 LAND EN MENSEN

Hoogtepunten / Opwarmertje	12
Geschiedenis in vogelvlucht	14
Natuur en Dierenwereld	17
Geschiedenis en Cultuur	31
Gast en Gastheer	43

NOORD-TANZANIA

Arusha	53
Mount Meru	57
Tarangire National Park	63
Lake Manyara National Park	64
Ngorongoro Conservation Area	67
Serengeti National Park	76
Moshi	80
Kilimanjaro National Park	80
Parebergen	87
Usambarabergen	88
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	90-91

3 AAN DE INDISCHE OCEAAN

Tanga	95
Pangani	98
Bagamoyo	100
Dar es Salaam	101
Mafia	107
Kilwa	108
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	113

4 ZANZIBAR

Zanzibar	117
Stone Town	121
Unguja	123
Pemba	127
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	131

5 CENTRAAL-TANZANIA

Selous Game Reserve	133
Udzungwa Mountains National Park	138
Mikumi National Park	138

Morogoro	139
Ruaha National Park	144
Iringa	145
Dodoma	146
Kondoa	149
Singida	151
Tabora	152
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	155

6 ZUID-TANZANIA

Het zuidoosten	159
Lindi	162
Mtwara	165
Songea	172
Nyasameer	174
Mbeya	176
Tukuyu	179
Matema	180
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	182-183

7 AAN HET TANGANYIKAMEER

Tanganyikameer	187
Rukwa-regio	191
Katavi National Park	192
Mpanda	193
Mahale Mountains National Park	195
Gombe Stream National Park	196
Kigoma	200
Ujiji	201
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	204-205

8 AAN HET VICTORIAMEER

Victoriameer	209
Bukoba	213
Rubondo Island National Park	215
Mwanza	217
Ukerewe	222
Musoma	226
INFO: restaurants, bezienswaardigheden	227

9 THEMA'S

Daar lacht de hyena	232
De kinderjaren van het dier	234
Kanga – mode en spreuken	236
Bao – spel zonder grenzen	238

10 PRAKTISCHE TIPS

Voorbereidingen	240
In- en uitreis / Visum	240
Geld	240
Bagage	241
Gezondheid	241
Klimaat en reistijd	242
Kleding	242
Reizen naar Tanzania	243
Vliegtuig	243
Schip	243
Trein	243
Bus	243
Auto	243
Gesloten grensovergangen	243
Reizen in Tanzania	243
Vliegtuig	243
Schip	243
Trein	244
Bus	244
Daladala, Vrachtwagen	244
Huurauto	244
Scooter, Fiets	245
Taxi	245
Liften	245
Praktische Tips	245
Alleenreizende vrouwen	245
Bedelen	245
Criminaliteit / Veiligheid	245
Drinken / Elektriciteit	246
Entreegelden Nationale Parken	246
Eten	246
Feestdagen	247
Fotograferen	247
Gedragsregels	247
Openingstijden	247
Safari's – georganiseerd in Tanzania	248
Telefoneren	248
Tijd	249
Winkelen	249
Adressen	249
Diplomatieke vertegenwoordigingen in Dar es Salaam	249
Ambassade's van Tanzania	249
Toeristeninformatie	249
Taalgids Kiswahili	250
Auteurs / Fotografen	251
Register	252
Accommodatie	257









HOOGTEPUNTEN

****Arusha National Park** (p. 55): Tanzania in het klein: de wildernis hier omvat de rijke flora en fauna van de savanne tot en met het hooggebergte.

****Mount Meru** (p. 56): met zijn 4566 m hoge top brengt de majestueuze berg van toeristische trekpleister Arusha je bij uitstek in de stemming voor de beklimming van de Kilimanjaro.

****Ngorongoro** (p. 67): de Big Five op een unieke safari – de vulkaanrater is werelderfgoed van de Unesco dankzij zijn rijkdom aan Afrikaans wild.

****Serengeti National Park** (p. 76 en 225): nergens is de migratie van Afrikaanse dieren indrukwekkender; naast honderdduizenden andere savannedieren trekken alleen al 1,3 miljoen gnoes door dit Unesco-werelderfgoed!

****Kilimanjaro** (p. 81): met een goede voorbereiding en de nodige omzichtigheid geraakt menigeen op de hoogste bergtop van Afrika.

****Zanzibar** (p. 117): het kleine eilandrijk met zijn miljoenen kruidnagelbomen en andere exotische kruiden steelt de show met het betoverde ****Stone Town** (p. 121) en zijn sprookjesachtige oriëntaalse gebouwen. Aan de noordpunt ****Ras Nungwi** (p. 126) noodt de Indische Oceaan tot snorkelen, duiken en kitesurfen – of tot beachparty's aan ongerepte stranden.

****Selous Game Reserve** (p. 133): een bos- en savannegebied groot als Zwitserland – en slechts een paar duizend bezoekers per jaar ervaren de opwindende rijkdom van deze wildernis.

****Tarangire National Park** (p. 63): hier doet u onvergetelijke ontdekkingen, ook bij een safari te voet; vlakbij, in het ***Lake Manyara National Park** (p. 64), fladderen talloze vogels rond.

Voorgaande pagina's: vrolijk afscheid van het oude jaar in Makunduchi. De leeuw weet dat er geen gevaar dreigt van de safari-jeep. Rechts: de zee bij de noordpunt van Zanzibar kent allerlei turquoise schakeringen.

***Ol Doinyo Lengai** (p. 72): Tanzania's enige actieve vulkaan is steil en kaal, een uitdaging voor wie een uitstekende conditie heeft.

***Usambara-bergen** (p. 88): ideaal voor boswandelingen met uitzicht.

***Pangani** (p. 98): dit slaperige kustplaatsje was ooit een slavenhaven.

***Saadani National Park** (p. 100): uniek – olifanten op het strand!

***Bagamoyo** (p. 100): thans een populair strandoord, in de 19de eeuw knooppunt van slavenkaravanen.

***Dar es Salaam** (p. 101): het pulseerende hart van Tanzania is even supermodern als sympathiek dorps.

***Mafia** (p. 107): afgelegen eiland met fantastisch zeepark.

***Kilwa** (p. 108): Unesco-werelderfgoed met imposante ruïnes uit het tijdperk van de goudhandel en de Portugezen.

***Pemba** (p. 127): Zanzibars groene zusje is een oase van rust.

***Udzungwa Mountains National Park** (p. 138): een biologische schatkamer met ca. 400 vogelsoorten (de endemische bospatrijs werd pas een paar jaar geleden ontdekt).

***Mikumi National Park** (p. 138): hier steken de wilde dieren de A7 over; maar het ***Ruaha National Park** (p. 144) kent enkel stille paden.

***Isimila Stone Age Site** (p. 146): uitstapje naar Afrika's stenen tijdperk.

***Mikindani** (p. 166) heeft een verleden als slavenmarkt.

***Kitulo Plateau National Park** (p. 178): na de regentijd kleuren miljoenen bonte bloemen het hoge plateau.

***Mbozi-meteoriet** (p. 179): groeten uit het heelal – 12 ton ijzer en nikkel!

***Lake Tanganyika** (p. 187): het diepste meer van Afrika.

***Mahale Mountains National Park** (p. 195): chimpansees leven in het afgelegen beboste gebergte aan het prachtstrand van Lake Tanganyika, en ook in het ***Gombe Stream National Park** (p. 196), beroemd werkterrein van chimpansee-onderzoeker Jane Goodall.



OPWARMERTJE

Sprookjesachtig glinstert de witte sneeuwkap van de tropische vulkaan Kilimanjaro, Afrika's hoogste berg. Onvergetelijk blijft de migratie van miljoen gnoes en zebra's, met daartussen hongerige leeuwen, in de grenzeloze weidsheid van de Serengeti of de schier onvatbare rijkdom aan wild in de Ngorongoro-krater: deze weergaloze belichamingen van Afrikaanse wildernis zijn Tanzania's handelsmerk en staan garant voor succesvolle fotosafari's.

Ernest Hemingway beschreef de 'groene heuvels van Afrika', maar daar zijn er veel meer van dan de jagende Nobelprijswinnaar voor Literatuur ooit bezocht: van de groene Usambara-bergen in het noorden strekt zich een brede boog uit tot aan de vruchtbare, ruim 3000 m hoge bergen in het zuiden bij Lake Nyasa. Tanzania's enorme meren in de dramatische Rift Valley, waar Afrika doormidden breekt, herbergen talloze bonte baarzen.

De strand- en mangrovekust aan de

Indische Oceaan is ruim 800 km lang. Ook bijzonder: de betoverende archipel van Zanzibar en andere koraaleilanden, waarvan de zeefauna duikers in vervoring brengt. De ruim duizend jaar oude geschiedenis van goud, slavenkaravannen en ivoor lijkt op een sprookje uit Duizend-en-één-nacht, waarvoor de oude paleizen op Zanzibar het ideale decor vormden.

Karibu – welkom! Zo luidt de uitnodigende groet in deze vredige veelvolkerenstaat. Tanzania behoort tot die Afrikaanse staten die met bekwame diplomatie en veel lankmoedigheid hun problemen het hoofd bieden en een behulpzame partner zijn voor buurlanden die door politieke troebelen worden geteisterd. Julius Nyerere (1922-1999), de eerste president, integer en bescheiden, geldt nog altijd als een bruggenbouwer voor zijn eigen land en als 'het geweten van Afrika'.

De Tanzanianen zelf zijn in heel hun veelzijdigheid en menselijke warmte alleen al reden genoeg om dit land met zijn vele culturele facetten te leren kennen. *Safari njema* – goede reis!

Wieg van de mensheid

Ruim 3 miljoen jaar geleden ontwikkelen zich in Oost-Afrika de voorlopers van de mens; sporen van de *Australopithecus afarensis* in Laetoli, ten oosten van de Serengeti.

1,5 milj. jaar geleden leeft in de omgeving van de Oldupai-kloof (ostrand van de Serengeti) de vroege mensensoort *Homo habilis*.

Ca. 100.000 jaar geleden maken jagers uit het paleolithicum in Centraal-Tanzania (Isimila bij Iringa) stenen gereedschap. Gedurende tienduizenden jaren worden die steeds verfijnder.

1500 v. C. - 800 n. C. Khoisantale jagers en verzamelaars, mogelijk de oudste volksgroepen van Oost-Afrika, gelden als makers van de rotsschilderingen in de omgeving van Kondo (noordelijk Centraal-Tanzania), die lijken op de kunst van de Bosjesmannen. Als één na oudste etnie van Oost-Afrika worden de Koesjieten beschouwd, oorspronkelijk nomadische herders uit de Somalische regio; tegenwoordig zijn ze alleen nog te vinden in het vulkanische hoogland bezuiden de Ngorongoro-krater, waar ze akkerbouw bedrijven.

1500 v. C. - 1000 n. C. In meerdere groepen trekken Bantoe-volkeren vanuit het Congo-gebied naar Oost- en Zuid-Afrika. Ook de volksgroepen van het huidige Tanzania zijn overwegend Bantoe-talig.

Vanaf ca. 1000 v. C. zijn de Bantoes boeren en veefokkers.

Vanaf 800 v. C. vervaardigen enkele Bantoe-stammen al ijzer.

Vanaf geb. Chr. Niloten uit Zuid-Soedan migreren naar Oost-Afrika; hun belangrijkste tegenwoordigers zijn de vee houdende Masai.

Swahili-cultuur en Portugees intermezzo

Vanaf 800 Islamitische zeevaarders, handelaars en handwerkers uit de Arabische regio bevolken de Oost-Afrikaanse kustzone en haar eilanden. Deze Swahili-beschaving ontwikkelt nauwe contacten met de bevolking van het Afrikaanse vasteland en drijft dankzij de elk seizoen wisselende moessons handel tot in India en Oost-Azië.

13de-15de eeuw Tijdens de bloeitijd van de goudmijnen van Zimbabwe in zuidelijk Afrika gedijen in de zgn. Shirazi-periode de Oost-Afri-

kaanse kustsultanaten; Kilwa Kisiwani is de belangrijkste overslagplaats van het goud.

1497/98 De Portugese zeevaarder Vasco da Gama rondt Kaap de Goede Hoop, vaart langs Oost-Afrika en zeilt met behulp van een Swahili-navigator verder naar India.

16de/17de eeuw Portugese veroveringen aan de kusten van Oost-Afrika beperken de heerschappij van de Shirazi's.

1698 De verovering van het Portugese fort van Mombasa (Kenia) dankzij hulp uit Oman leidt



Monument ter herinnering aan de slavenhandel op de plek van de voormalige slavenmarkt in Stone Town op Zanzibar.

tot de terugkeer in Oost-Afrika van de islamitische dominantie aan de kust en op de handelswegen in het binnenland.

Slaventijd en koloniale periode

1804-1856 De Omaanse heerser Seyyid Said verovert de Swahili-kust; hij wordt rijk door handel met slaven en ivoor alsook door zijn kruidnagelplantages op Zanzibar; vanaf 1840 regeert hij vanuit Zanzibar.

19de eeuw De karavaanroutes van Arabische

handelaars reiken van de Indische Oceaan tot in het Congogebed. Afrikaanse toeleveranciers en dragers ondersteunen de handel; op deze routes exploreren en exploiteren Europeanen het binnenland van Afrika. Daar maken ook meerdere Bantoe-volkeren aanspraak op grondgebied.

1873 Het sultanaat van Zanzibar omzeilt het verbod op slavernij tot in de 20ste eeuw.

1886 Groot-Brittannië en Duitsland verdelen Oost-Afrika als koloniaal bezit onder elkaar.



Julius Nyerere (1922-1999), de eerste president van Tanzania (op een bankbiljet van 1000 shilling).

Behalve in het westen komen de grenzen van Duits Oost-Afrika overeen met de huidige vastelandgrenzen van Tanzania.

1890-1963 Zanzibar is Brits protectoraat.

1905-1907 Maji-Maji-oorlogen en andere bloedige opstanden tegen de strenge Duitse heren. Die leggen o. a. de havens van Tanga en Dar es Salaam aan alsmede spoorlijnen, zoals die van Dar es Salaam naar het Tanganyikameer of naar Moshi; in de landbouw bevorderen ze de katoen- en sisalteelt.

1919-1961 In 1919 moet Duitsland de Oost-Afrikaanse kolonie afstaan aan Groot-Brittannië, dat haar dan onder Volkerenbond/VN-mandaat als Tanganyika Territory bestuurt.

Onafhankelijkheid

1961 De leraar (*mwali*) Julius Nyerere richt de eerste politieke partij TANU (1954, nog onder VN-mandaat) op, leidt de nationale beweging en wordt de eerste premier van het onafhankelijke Tanganyika.

1964 Bij de onafhankelijkheid van Zanzibar komt de schrille tegenstelling tussen de rijke Arabische bovenlaag en de Afrikaanse onderlaag aan het licht, wat tot moordpartijen op Arabieren leidt. De sultan moet vluchten, president Obed Karume en J. Nyerere maken van beide landen een unie – Tanzania – en volgen een streng socialistische koers.

1961-1985 *Ujamaa*, Nyereres Afrikaanse socialisme, is economisch weliswaar geen succes, maar de *mwali* is onkreukbaar en verenigt het complexe land o. a. door de nationale taal Kiswahili. Sinds de oprichting van zijn CCM (Partij van de Revolutie) in 1977 bepaalt deze de koers van het land. Nyerere geldt ook als het 'geweten van zwart Afrika', bijvoorbeeld in de strijd tegen de Zuid-Afrikaanse Apartheid of tegen Oeganda's dictator Idi Amin.

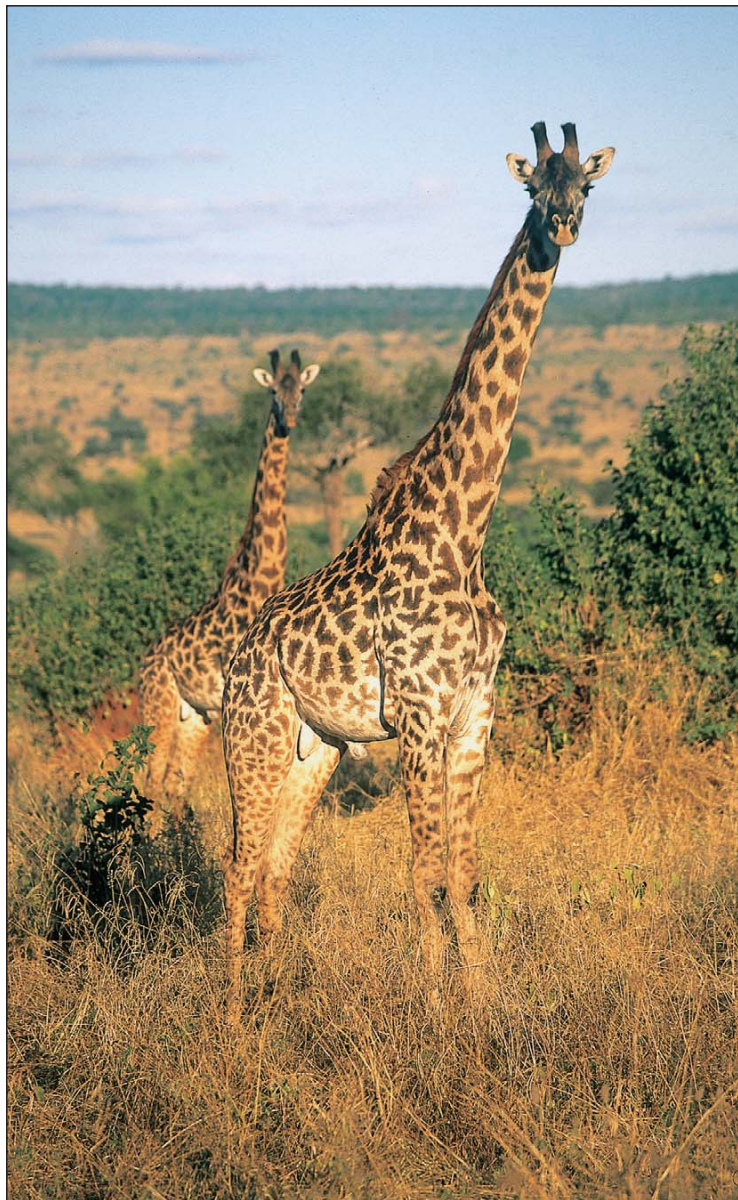
1985-1995 Twee regeringsperiodes lang leidt de voormalige Zanzibarische president Ali Hassan Mwinyi Tanzania voorzichtig uit de voorheen eenzijdig socialistisch georiënteerde economische politiek en helpt ook de hernieuwd ontkiemende opstanden in Zanzibar te temperen.

1995-2005 Ook bij de eerste meerpartijenverkiezingen van Tanzania blijft de CCM de grootste: president Benjamin Mkapa zet de privatisering van staatsbedrijven voort; economische opbloei maar ook grotere sociale problemen.

Vanaf 2005 In 2010 wordt de charismatische CCM-politicus Jakaya Kikwete herkozen als president, maar de oppositiepartijen winnen aan invloed.

2011 Een geplande snelweg door de noordelijke Serengeti wordt voorsnog verhinderd.

2012 Na tien jaar vindt weer een volkstelling plaats in Tanzania.



NATUUR EN DIERENWERELD VAN TANZANIA

De enorme verscheidenheid aan natuur in Tanzania is overweldigend: de golven van de Indische Oceaan breken over een lengte van 800 km op het tropische koraalrif, op witte met palmen omgeven stranden en op met magroven omgeven kusten. Sneeuwstormen besuikeren het fonkelende gletsjerijs en de donkere vulkaantoppen van de Kilimanjaro, met bijna zesduizend meter de hoogste berg van het Afrikaanse continent. Het water van het Tanganyikameer is over de gehele lengte van 676 km kraakhelder en warm; ontelbare, van kleur wisselende cichliden bevolken de bovenste regionen, terwijl het diepe, niet-geëxploreerde grondoppervlak op 663 m onder het normale peil ligt – het is niet alleen het langste, maar met 1.436 m ook het diepste meer van Afrika, het op één diepste meer ter wereld. Het dal van het grootste zoetwatermeer van Afrika, en het op één na grootste ter wereld, is daarentegen zeer vlak: het reusachtige oppervlak van Lake Victoria zorgt voor een fris, groen landschap rondom het meer. Miljoenen wilde dieren zwerven door savanne en grasland om na de jaarlijkse regens in enorme kuddes nieuwe weidegrond te vinden. Olifanten, zebra's, gnoes en vele andere antilopen, evenals roofdieren en vogels – geen enkel ander Afrikaans land maakt zijn opwachting met zo'n verscheidenheid aan dieren.

Tropische seizoenen

De noordgrens van Tanzania loopt dwars door het Victoriameer, op 1° zuidbreedte. De zuidgrens wordt gevormd door de vele honderden kilometers lange loop van de Ruvuma-rivier ongeveer tussen 11° en 12° zuider-

breedte, totdat deze in de Indische Oceaan uitmondt. Tanzania ligt ook daar waar de stralen van de zon het meest intensief zijn: in de tropen, ten zuiden van de equator.

In de binnenste tropen (d.w.z. tussen de keerkringen) is het welbekend erg heet – maar er zijn opmerkelijke verschillen waar te nemen, vooral in een zo veelzijdig en groot land als Tanzania. Ook in warme landen heeft de zon tijdens het verloop van het jaar en op verschillende plaatsen duidelijk een andere impact. Tussen 21 juni en 21 december 'wandelen' de loodrechte (en daardoor bijzonder intensieve) zonnestrallen van de noordelijke naar de zuidelijke keerkring (23,5° NB – 23,5° ZB), van hieruit 'draaien' ze zich weer in noordelijke richting. Op 21 maart en 23 september doorkruist de sterkste hittegolf de equator.

En zo heeft de wisselende stand van de zon haar uitwerking op de temperaturen in Tanzania: vergelijkenderwijs is het er koel in de maanden waarin de zon haar krachten op het noordelijk halfrond uitoefent, ongeveer tussen april en september. Juni en juli zijn de maanden met de laagste temperaturen. Maar wat heet 'koel' in dit tropisch land? Een kustplaats als Dar es Salaam heeft een gemiddelde julitemperatuur van 24 °C; Arusha, de belangrijkste toeristenstad in het noorden, meer dan 300 km van de kust gelegen, heeft in dezelfde periode een temperatuur van 17 °C, Mbeya, een belangrijke regionale stad in het zuiden op krap 1.700 m hoogte en meer dan 600 km het binnenland in heeft dan een temperatuur van 13 °C. Wie het voornemen heeft om in deze tijd de zeer mooie berglandschappen van Tanzania te bezoeken, profiteert overdag van aangename temperaturen, maar moet niet vergeten om warme kleding mee te nemen voor wanneer de zon ondergaat. U moet ook niet verwonderd zijn, of zelfs klagen, over de dikke wollen dekens op uw hotelbed. Reist u daarentegen in dezelfde periode naar het kustgebied of

Links: aandachtig bekijken de Maasai-giraffen de fotograferende toeristen.

naar de eilanden die voor Tanzania liggen, dan kunt u met een gerust hart uw wollen sokken en koffer belastende winterspullen thuis laten: hier zijn ook 's nachts de temperaturen mild.

Tussen oktober en maart daarentegen is de zon bijzonder sterk in de gebieden ten zuiden van de equator: aan de kust van Tanzania wordt het nu echt heet: in Dar es Salaam ligt de gemiddelde januari-temperatuur op 28 °C, 's nachts koelt het niet wezenlijk af, d.w.z. dat er overdag een temperatuur van meer dan 30 °C en 's nachts een temperatuur van niet minder dan 24 °C te verwachten valt.

In de hooglanden straalt de zon dan ook krachtiger en de onplezierige nachtkou blijft achterwege. Arusha heeft in januari zeer aangename temperaturen van 21 °C (gemiddelde temperatuur overdag ligt rond 28 °C, 's nachts rond 14 °C), Mbeya heeft een gemiddelde temperatuur van ongeveer 18 °C (overdag rond 23 °C, 's nachts rond 14 °C).

U moet bij het bergbeklimmen op bijzondere omstandigheden voorbereid zijn: net als overal ter wereld neemt de temperatuur af naarmate men hoger komt. Als vuistregel geldt: 6,5 °C per 1.000 m. Wie in de 800 m hoog gelegen stad Moshi, aan de voet van de Kilimanjaro, bij 25 °C zwetend in de schaduw op één van de luchtige dakterrassen zit en gefascineerd de witte gevel aanschouwt (terwijl de ijsblokjes in de limonade snel wegsmelten), moet niet vergeten dat de temperatuur op de vergletsjerde toppen op 5.895 m hoogte enige graden onder het vriespunt ligt en 's nachts nog verder daalt!

De hittegolf die zich tussen de keerringen verplaatst, brengt niet alleen hoge temperaturen met zich mee; het is tevens een enorm vliegwiel voor alle klimaatzones op aarde, die de hoogste

stand van de zon over de aarde heen volgen.

Daar waar de zon de aarde het sterkst verwarmt, brengt ze enorme luchtmassa's in beweging: ze stijgen op, stromen op grote hoogtes noord- en zuidwaarts en dalen na ongeveer 25 tot 30 breedtekringen 'hoogtereis' weer op het aardoppervlak neer. Een deel van deze lucht wordt dan dicht bij de bodem weer aangezogen door de hitte van de zon en waait naar de wandelende 'warmte-equator': ten noorden ervan als noord-oost en ten zuiden ervan als zuidoost-passaat.

Zo komt het dat men in Tanzania tijdens het hete jaargetijde, wanneer de grote 'oven', de zon zich boven het zuidelijk halfrond ophoudt, noordelijke of noordoostelijke winden (Kiswahili: *kaskazi*) waarneemt. Tijdens het 'koele' jaargetijde daarentegen komen de winden uit zuidelijke richtingen (*kusi*). Zeevaarders maakten eeuwen geleden al handig gebruik van deze betrouwbare /telkens terugkerende halfjaarlijkse wisselende windrichtingen in de tropen. Ze gaven de winden passende namen: *Trade winds* in het Engels, of 'passaat' van het Portugese *passar* (overtocht) verwijst naar het gebruik in de handelscheepvaart. De passaten hebben een beslissende invloed gehad op de geschiedenis van Oost-Afrika tijdens de afgelopen 2000 jaar, want Arabische, Indiase, Indonesische en Chinese zee-lieden maakten er al gebruik van om de kusten van Oost-Afrika te bereizen, lang voordat Europeanen naar deze streek kwamen.

Regen – tovenarij?

De zon is niet alleen het vliegwiel voor de winden, maar in de tropen volgen na ongeveer vier weken ook de krachtigste regens de hoogste stand van de zon. Ze komen vaak tot uiting in zware donderbuien. Omdat de zon met haar loodrechte stand Tanzania in het warme jaargetijde twee keer dwars

Rechts: na een stevige onweersbui in de straten van Stone Town (Zanzibar).



oversteekt, ervaart het land normaliter twee keer per jaar zware regens. De meeste regen valt in april/mei (in sommige landschappen ook één tot twee maanden eerder) in de grote regentijd (Kiswahili: *masika*); minder valt er in november/december, in de kleine regentijd (*vuli*). Ook tussendoor kan men in het warme jaargetijde door stortbuien verrast worden; het landschap wordt dan overal groen.

Tussen juni en oktober daarentegen, als de zon krachtiger op de noordelijke tropen schijnt, is het in Tanzania, ten zuiden van de equator, meestal droog. In het begin, in juni/juli, overheerst het 'koele' jaargetijde nog, de regens van de *masika*-tijd zijn net voorbij en de vegetatie ziet er nog fris uit. Dan komt de zon om de hoek kijken, en hoe verder het jaar vordert, hoe heter het wordt: het land wordt steeds droger – totdat in november eindelijk de langverwachte 'kleine regens' het stof bij elkaar houden en de brandende hitte doen verminderen.

Als men net zo kon vertrouwen op de regens als op de beweging van de aarde

rond de zon, dan had het beroep 'regenmaker' in Tanzania niet bestaan. Het waren stamhoofden of bijzonder kundige personen die in staat waren regens aan te roepen op momenten dat dit dringend nodig was. Het was over het algemeen echter geen tovenarij, want deze experts hadden verstand van weersverschijningen, preciezer gezegd: van het gedrag van de natuur voor het begin van de regens. Ze letten op windrichting, luchtvochtigheid, vogels, insecten, planten, etc., en als ze slim waren, begonnen ze hun rituelen pas als ze de eerste tekens van een regenbui signaleerden die voor leken niet te herkennen waren. Wee de regenmaker die de beloofde regen niet te voorschijn toverde! Dat kon hem zijn leven kosten.

De regenmaker is machteloos als de natuur niet meewerkt. In grote delen van Tanzania valt slechts weinig neerslag, en het is moeilijk te voorspellen waar de neerslag precies valt. Dat is nadelig voor akkerboeren: ze hebben regen nodig daar waar hun velden liggen, en op momenten dat ze gezaaid hebben. Nomaden hebben het in vergelijking



gemakkelijker: ze trekken met hun kuddes naar de gebieden waar regen gevallen is, daar is altijd voldoende voedsel aanwezig voor hun dieren. Grote delen van Tanzania die ongeschikt zijn voor akkerbouw zijn op deze flexibele manier als weidegrond te gebruiken.

De meeste en betrouwbaarste regens vallen in de bergen, die door vochtige luchtmassa's beroerd worden. Tanzania heeft echter maar weinig landschappen die dit voordeel genieten: de zuid- en oostflank van de hoge vulkaan Kilimanjaro en Meru in het noorden van het land; het bijna 3000 m hoge berglandchap tussen Mbeya en het Nyasameer in het zuiden; het bergland en de bergeilanden, die, onderbroken door de Usambarabergen in het noordoosten, midden door het land naar het zuidwesten lopen. De bergketens ten zuiden van Bukoba aan het Victoriameer verkrij-

gen een extra portie vochtigheid door de oostelijke winden die over het reusachtige meer waaien. Het kustland aan de Indische Oceaan en de ervoor gelegen eilanden profiteren van de hoge luchtvochtigheid van de zee, maar na een strook van ongeveer 50 kilometer landinwaarts is het meestal afgelopen met deze zegen.

En dat is precies de reden waarom juist in Tanzania zo veel wildernis en zulke prachtige natuurwonders behouden zijn gebleven: de mensen kunnen door de regens het land slechts beperkt benutten.

Het heeft een oppervlakte van ongeveer 945.000 km² – zo groot als Frankrijk, Duitsland en Zwitserland samen. Of: de groten staten Texas en New Mexico zijn samen maar een klein beetje groter. Hiermee is Tanzania wel het grootste land in Oost-Afrika, maar met zijn ongeveer 46 miljoen inwoners is het op zijn minst dunbevolkt. De bevolking concentreert zich daar waar de meeste neerslag valt; de gebieden waar weinig neerslag valt, zijn nauwelijks bewoond.

Boven: thee, maïs, fruit en groenten gedijen het beste in regenachtige hooglanden ten zuiden van Mbeya. Rechts: de eilandachtige overblijfselen van de Kopjes herinneren aan lang verdwenen gebergtes.



Een verscheurd continent

Bij een blik op de landkaart van Afrika springt het meteen in het oog: er loopt een scheur van het oosten van het continent vanaf het zuidelijk halfrond naar het noorden, verder door de Rode Zee en – via de Dode Zee en de vallei van de Jordaan – zelfs verder in Azië, wat te zien is aan de uitgestrekte dalen en een aaneenschakeling van smalle meren. De aardkorst van het geologisch oeroude Afrika is als een broze keramische plaat. Ze heeft niet meer de flexibiliteit van ‘jong’ gesteente, maar is hard en kwetsbaar geworden, terwijl vele van de vroegere gebergtes met de grond gelijk zijn gemaakt.

Afrika is ‘slechts’ een brokstuk van het oorspronkelijk meer of minder samenhangende continent Gondwanaland, dat voor het grootste gedeelte het zuidelijk halfrond van de aarde innam. De delen scheidden zich tijdens het Mesozoïcum (ongeveer 150 tot 100 miljoen jaar geleden) van elkaar en verspreidden zich over de werelddol: Antarctica, Australië, Zuid-Amerika en

India behoorden hiertoe. Alleen bij het grote eiland Madagaskar is nog enige samenhang met Afrika te bespeuren, alle anderen hebben zich, bijna tot op het onherkenbare, los en uit de voeten gemaakt. Maar hun gemeenschappelijke herkomst laat zich door gesteentes te vergelijken of met behulp van sporen in de natuur (bijv. gemeenschappelijk op de continentbrokstukken voorkomende fossielen) aantonen.

De geleidelijk geëffende vlaktes van dit oeroude continent bepalen een groot deel van Tanzania. Het gesteente bestaat meestal uit gneis of graniet, waarvan het korrelige, kristallijne materiaal, geërodeerd en tot puin verkleind, de bovenste van de weidse vlaktes opvult. Als aandenken aan vroegere tijden zijn op sommige plaatsen nog onverweerde, sterke gesteenteresten bewaard gebleven. Ze rijzen als grote eilandbergen of als kleine, afgeronde *kopjes* (Nederlands / Afrikaans: ‘koppie’) steil en onverschrokken uit de vlaktes op.

De meeste bezoekers van Tanzania zullen ze tegenkomen in de Serengeti, het beroemdste nationale park van het



land: veel toeristen stoppen bij de ingang *Naabi Hill*: de heuvel is een kleine eilandberg, of, zo men wil, een groot *kopje*, en het Seronera Hotel in het park is zelfs tussen een groep *kopjes* ingebouwd. De oostelijke en zuidelijke omgeving van het reusachtige Victoriameer staat vol met granietheuvels: de *Bismarck Rock* aan de haven van Mwanza geldt als kenmerk van de stad. Helemaal in het zuiden van Tanzania omgeven de decoratieve, beschermde *Masasi Hills* de kleine districtsplaats Masasi in het gebied Mtwara. De vlakke ten westen ervan is bezaaid met uniek gevormde eilandbergen.

Deze graniet- en gneislandschappen bevatten plaatselijk rijke bodemschatten: het aanwezige edelsteen en goud vormen belangrijke inkomstenbronnen van Tanzania.

Toen Gondwanaland uiteen viel – en ook nog daarna – zakte de oostelijke rand van het Afrikaanse brokstuk onder

de zeespiegel, maar viel ook meerdere keren weer droog. Daardoor bestaat een brede landstrook van de Indische Oceaan tot meer dan 150 km landinwaarts uit zee-afzettingen en nabij de kust gelegen sedimenten. Terwijl er op de zeer oude continentdelen geen fossielen te vinden zijn, bieden de in vergelijking jonge afzettingen des te meer adembemende vondsten: bijv. versteende reusachtige sauriërs en vroegere zoogdieren aan de Tendaguru-heuvel in de Lindi-regio in het zuidoosten van Tanzania.

Kalksteen is tegenwoordig nog te vinden aan de westrand van de Indische Oceaan: in het ondiepe water voor de Oost-Afrikaanse kust vormen koralen riffen. Vlakke rifplaten liggen bij laagwater hier een daar als kilometersbrede golfbrekers voor het vaste land en de eilanden. Deze gebieden zijn in vroegere tijden omhoog gekomen: rifkalken rijzen gedeeltelijk als tafelbladen tot enkele meters boven de zeespiegel uit, terwijl de zee geleidelijk gaten in de fundering slaat.

Maar de belangrijkste geologische

Boven: uitzicht vanaf de actieve vulkaan Ol Doinyo Lengai op de door rivieren ingesleten flank van de Oost-Afrikaanse slenk.

verschijning van Oost-Afrika is de niet te missen breuklijn in het oosten die zich ca. 20 miljoen jaar geleden vormde en verticaal door het continent loopt: de *Oost-Afrikaanse slenk*. Dit is geen lijnrechte kloof, maar een langgerekt stelsel van reusachtige slenken en trapsgevijs opklimmende dalwanden met spronghoogtes van een kleine 100 m tot meer dan 2.000 m. In het zuiden van Tanzania bevindt zich slechts één diepe slenk: het Nyasameer; ten noorden hiervan splitst de slenk zich in de Mbeya-regio in twee markante takken. De *Centraal-Afrikaanse slenk* in het westen (Engels: *Western Rift Valley*) laat zich in het Rukwameer en het Tanganyikameer vervolgen, terwijl de *Oost-Afrikaanse slenk* (*Eastern Rift Valley*) met een grote boog door het midden van het land loopt. Deze slenk vormt in het zuiden de brede vallei waardoor de Great Ruaha rivier stroomt, en begrenst het Iringa-hoogland aan de westflank. Vele honderden kilometers verder noordelijk ligt het Eyasimeer. Aan het Manyarameer en aan de oostzijde van het Ngorongoro-hoogland is slechts een schouder van de slenk zichtbaar. Wel is het laagland van Lake Natron in het noorden van Tanzania duidelijk onderdeel van de slenk. Van hieruit vervolgt de slenk zijn weg, met vele meren, door heel Kenia tot aan Lake Turkana.

Voor de tijd van het slenkstelsel in het gebied van Tanzania bestonden er nog geen grote meren. Tegenwoordig brengt het vlakke dal van het tussen de Centrale en Oostelijke slenk gelegen Victoriameer alle rivierlopen in de omgeving samen om al het water in het noorden, op één enkele plaats in de Victoria-Nijl te laten stromen. Meer dan 20 miljoen jaar geleden was het land nagenoeg vlak op de plaats waar zich nu het huidige meer bevindt, vele rivierlopen staken hier dwars over van het oosten naar het westen en stroomden westwaarts naar Congo, en daarmee naar de Atlantische Oceaan. Zo was ook de loop van de Malagarasi-rivier, de groot-

ste rivier die uitmondde in het Tanganyikameer, en die ongestoord naar het westen stroomde en Congo bereikte.

Vervolgens kwam het echter tot een grote breuk: het lukte de Malagarasirivier om dwars door de diepe kloof van het Tanganyikameer op de westelijke oeverzijde zijn oude loop (door de Lukuga-, de Lualaba- en de Kongo-rivier) te vervolgen. Verder noordelijk was er niet alleen sprake van breuklijnen die aardkloven vormden, maar uit het binnenste van de aarde kwam ook magma te voorschijn, vulkanen stapelden zich op, en bovendien werden oude rotsformaties omhoog gedrukt. Hierdoor werd de weg naar het westen voor de rivieren uit de grote vlakke (het latere Victoriameer) versperd, voor hen is er tot op heden slechts een weg in noordelijke richting beschikbaar om via de Nijl in de Middellandse Zee te stromen.

Een aanzienlijk deel van de meestal slechts tijdelijk water bevattende rivieren van Tanzania mondt uit in zout- of sodameren zonder afwatering: het Rukwa-, Eyasi-, Manyara- en Natronmeer zijn de grootste; hun uitgestrektheid schommelt aanzienlijk afhankelijk van het jaargetijde. De overige rivieren monden uit in de Indische Oceaan, de meest waterrijke rivieren zijn de krachtige Rufiji- en de Pangani-rivier. Alle rivierlopen die in het Nyasameer uitmonden hebben dezelfde loop: de Shire-rivier mondt aan het zuidendeinde via de Zambezi in de Indische Oceaan uit. Tanzania is het enige land in Afrika waarvan de rivieren in alle drie de grote zeeën waarmee het continent omgeven is, uitmonden.

Landschap en landbouw

De geweldige breuklijn door Oost-Afrika bedeeft Tanzania niet alleen met de hoogste berg van Afrika, de Kilimanjaro, maar ook met vele vulkanen en krachtige lavastromen. Vulkanische bodem is zeer vruchtbaar en het hoge, nog weinig geërodeerde vulkanische land wordt door regens bevoordeeld. Zo

liggen de meest vruchtbare landbouwgebieden rondom de Kilimanjaro en Meru, in het vulkanische hoogland ten zuiden van het Ngorongoro-gebied en in het zuiden van het land tussen Mbeya en het Nyasameer.

Slechts ca. 10% van het grote staatsgebied van Tanzania wordt als landbouwkundig nuttig gebied ingedeeld, ongeveer 40% is weideland. Ruim 6% bedraagt het oppervlak van de 15 nationale parken op het vaste land: ongeveer 55.000 km². Naast dit van elk nuttig gebruik uitgesloten – toerisme uitgezonderd – streng beschermd gebied heeft Tanzania nog eens ongeveer 70.000 km² aan beschermde wildreservaten, die alleen volgens strenge voorschriften en richtlijnen gebruikt mogen worden. Samen met talrijke, meestal kleine zee- en bosgebieden, en speciale reservaten bestaat ongeveer een derde van het land uit beschermd gebied. De Tanzaniaanse regering spant zich in om de kostbare wildernis in stand te houden. Ten gunste van de noodzakelijke modernisering van het land zijn zelfs plannen voor de aanleg van verkeerswegen door de Serengeti niet langer een taboe; massale internationale kritiek heeft verhinderd dat dit werd verwezenlijkt. Het is geen gemakkelijke opgave om zowel de natuur te beschermen als de moderne economie af te stemmen op de aloude levenswijzen van boeren, vissers, jagers en nomaden.

Bezoekers uit landen waar bijna elke vierkante meter land in cultuur gebracht is, vinden in Tanzania een eldorado aan vrije, wilde natuur, die zowel binnen als ook buiten de natuurreservaten te beleven en te bewonderen is.

Tanzania's tropisch klimaat met een uitgesproken droogte- en regentijd verleent de meeste landschappen twee keer per jaar een nieuw gezicht en is verantwoordelijk voor het vegetatietype *savanne*. De savanne beslaat een groot ge-

bied. Bijna de helft van het land (een gebied bijna zo groot als Frankrijk) is met *miombo* bedekt. Dit is een landschap met verspreid voorkomende tropische bomengroei (vooral *Brachystegia*-soorten) en weinig kreupelhout, vaak onvolgroeide velden, meestal bedekt met gras. Het bos overleeft de jaarlijkse droogtetijd doordat de bomen hun bladeren afwerpen. Het vaak hoge gras verdort. Dit uitgedroogde landschap ontwaakt in de loop van de droogteperiode: de bladeren lopen uit, maar ze zijn de eerste dagen nog niet groen, maar bont van kleur, meestal geel-, bruin- en roodtinten. Kort voor de regentijd staan vele bomen in bloei, de bladeren worden groen.

Het verdroede gras heeft hier en daar in de brandende hitte vlam gevat en verkoolt samen met de afgevalen bladeren; voor de bomen is dit nauwelijks schadelijk. De kleine dierenwereld heeft er meer onder te leiden, aan de andere kant worden echter ook parasieten vernietigd. Er gebeurt iets verbazingwekkends direct nadat het vuur uitgewoed is: ondanks een maandenlange droogteperiode begint uit de zwarte as, groen gras te ontspruiten, zelfs wanneer het nog geen druppel geregend heeft. Van dit 'natuurwonder' wordt vaak handig gebruikt gemaakt door boeren: hun vee vindt juist op het hoogtepunt van de droogtetijd nog maar weinig eten: ze steken daarom zelf vuren aan en kunnen op deze manier voor vers voer zorgen. Vele branden worden tevens door stropers aangestoken: zo ontnemen ze het wild dekking en lokken ze het wild naar jonge uitspruitsel.

Het houden van vee in het miombo-bosland is slechts beperkt mogelijk: in de meeste miombo-gebieden leven verscheidene soorten van de tseetseevlieg die het vee met de *Nagana*-ziekte treffen (dodelijk; er is tot op heden geen vaccin beschikbaar) en bij mensen de slaapziekte veroorzaakt (komt zelden voor en is te genezen).

Wilde dieren zijn immuun voor deze

Rechts: de grote koedoe leeft in miombo-bos.



besmettelijke ziekte. Dit feit heeft al enkele spottende natuurliefhebbers heimelijk doen jubelen: de wijde verbreiding van de tsetseevlieg in Tanzania is de meest betrouwbare bescherming voor zijn natuurreservaten. Er zijn talrijke aanwijzingen dat sommige landschappen van Tanzania in de 19de eeuw bewoond waren die tegenwoordig door de mens verlaten is vanwege besmetting door de tsetseevlieg. De bevolking is in het bijzonder in de 19de en 20ste eeuw door slavernij, stamoorlogen, ziektes, hongersnoden, opstand tegen de koloniale heerschappij of verhuizingen in sommige regio's uitgedund – waardoor de wildernis, en daarmee de tsetseevlieg, het heft weer in handen neemt.

Dierenwereld tussen bos en savanne

Een groot deel van de wildreservaten (*Game Reserves*) van Tanzania ligt in miombo-bosland. In beperkte mate is jagen volgens afschotquota's toegestaan; het grootste reservaat is het Selous Reservaat in het zuidoosten van het land. Typische bosdieren zijn bijv. de

170 tot 250 kg zware antilope, de Grote Koedoe (*Tragelaphus strepsiceros*, Engels: *greater kudu*), waarvan de opvallende bruine, strepen op hun rug goed bij de omgeving passen, of talrijke duiker-soorten (*Cephalophus* sp.; Engels: *duiker*), kleine antilopen tussen 3,5 en 75 kg, wiens dunne, korte voorbenen hen een ineengedoken gedaante geven. Nationale parken met uitgestrekte miombo-bossen liggen in het centrale deel van Tanzania: Mahale, Katavi, Ruaha, Mikumi.

Veel diersoorten verplaatsen zich tussen het bosland en de open savanne. Dit parkachtige grasland is slechts spaarzaam bezaaid met struiken en bomen, waardoor het wild er goed geobserveerd kan worden. Hier weiden dieren die zowel gras als loof eten; het veelzijdige landschap verschaft een uitgebreid voedingsaanbod.

Typisch is hier de Afrikaanse olifant (*Loxodonta africana*, Kiswahili: *tembo* of *ndovu*), met een gewicht van 3,5 tot 6,5 t het zwaarste zoogdier aan land ter wereld. Zijn Aziatische collega (*Elephas maximus*), bijv. aan te treffen in

India of Thailand, is daarentegen beduidend kleiner – ook wat de oren betreft – en heeft bovendien aan het einde van de slurf slechts één vinger in plaats van twee zoals de Afrikaanse olifant.

Ivoor was millennia lang gewilde handelswaar, tot aan het verbod door het verdrag van Washington ten behoeve van de bescherming van wilde diersoorten. Het was bijzonder rijkelijk voorhanden in Afrika's onmetelijke olifantenbestanden: zowel bij bullen als bij koeien (hun Aziatische zusjes hebben geen slag tanden), en dat in gigantische grootte – een Afrikaanse slag tand kan meer dan 50 kg wegen. Stropers dunden het aantal slurfdieren uit: in de jaren 80 van de 20ste eeuw leefden er nog meer dan 110.000 olifanten in het Selous gebied, ongeveer 20 jaar later was het aantal teruggelopen tot 25.000; tegenwoordig zijn het er ca. 60.000. Maar in Azië is ivoor nog altijd in trek; stroperij blijft een probleem.

Een olifant die 5 ton weegt heeft ongeveer 250 kg voer en ca. 150 liter water per dag nodig. Kuddes olifanten wandelen vaak vele kilometers om aan het nodige voedsel te kunnen komen. Dit wordt echter steeds moeilijker, omdat de Tanzanianen steeds meer aanspraak maken op land. Terwijl er vroeger bijvoorbeeld een intensieve olifantentrek tussen de parken Manyara en Tarangire plaatsvond, concentreren de dieren zich tegenwoordig sterk in het Tarangire Park, want hun wandelroute werd steeds verder door nederzettingen en akkers ingeperkt. In de toekomst zal voor de grote dieren in het zuiden van Tanzania een doorgangsgebied worden vrijgehouden tussen het Selous- en het Niassa-reservaat (in Mozambique).

Als olifanten gedwongen zijn in een begrensd gebied te verblijven, hebben ze een verwoestende uitwerking op hun

habitat. Als er een grotere reikwijdte tot hun beschikking staat, verdeelt de verwoesting zich, en kan de plantenwereld zich beter regenereren. Op akkers in de omgeving van reservaten richten olifanten zo nu en dan schade aan; hoewel het zeer slimme dieren zijn, kunnen ze de aanwijsborden aan de grens van het reservaat natuurlijk niet lezen...

De meer dan 1 ton zware puntlipneushoorn, wiens bovenlip zeer geschikt is om takken en bladeren mee af te grazen, voedt zich met loof (*Diceros bicornis*; *black rhinoceros*; de grasetende grotere breedlipneushoorn, *Ceratotherium simum*, *white rhinoceros*, komt niet voor in Tanzania). In tegenstelling tot olifanten leven rinocerossen alleen. Dat alleen al bemoeilijkt in de toekomst hun voortplanting: deze oude dikhuid met een langere en een iets kortere hoorn op zijn 'neus' (eigenlijk een soort samengegroeide, verdikte haarbos) is door toedoen van stropers zo sterk uitgedund, dat de dieren moeite hebben om überhaupt een paringspartner te vinden. De neushoorn heeft ook de pech een makkelijke prooi te zijn omdat het niet alleen slecht ziet, maar ook dagelijks dezelfde route neemt naar de waterplaats, in de overtuiging dat niemand hem wat doet. De mens is zijn enige vijand, alleen jonge dieren vallen zo nu en dan ten prooi aan roofdieren. De reden voor het ongeremd doden van neushoorns is grotesk: de gepulverde hoorn van een neushoorn geldt in Oost-Azië als potentie- en geneesmiddel, en in Jemen heeft een 'echte' man nu eenmaal een dolk met een heft van neushoornhoorn. Goed beschermd zijn de rinocerossen in de Ngorongoro-krater; in de Serengeti werden er in 1997 en-kele uitgezet en later ook in het Mkomazi-park – elk individu heeft een lijfwacht.

Askari wa kifaru, lijfwacht van de neushoorn, is in het Kiswahili niet de ranger in het nationale park, maar de tot de spreuwenfamilie behorende ossenpikker (bijv. de roodsnavelossenpikker: *Buphagus erythrorhynchus*; *red-billed*

Rechts: puntlipneushoorns met ossenpikkers (Ngorongoro-krater); de kleine vogels profiteren weliswaar van de neushoorns, maar waarschuwen ook voor aanvallers.



oxpecker), die door de gastheer rijkelijk van voedsel wordt voorzien: teken, tseetseevliegen en andere kwelgeesten. Deze gezelschapsvogels beperken zich niet tot neushoorns, maar zorgen ook voor andere grote dieren van de savanne, buffels, antilopen, zebra's en ezels, en runderen. Het is zelfs bekend dat ze hun gastheer waarschuwen bij gevaar: ze verzamelen zich op zijn rug en slaan een luide kreet als er een roofdier of jager nadert – de dood van de gastheer betekent voor de vogel immers sluiting van de eetgelegenheid. De neushoorn heeft het echter niet geholpen.

Het nijlpaard (*Hippopotamus amphibius*) kan dubbel zo zwaar als de puntlipneushoorn worden. De Nederlandse aanduiding 'nijlpaard' wijst op zijn voorkomen in het oude Egypte, maar met een toenemend aantal nederzettingen in het Beneden Nijldal moest het dier voor de mens wijken. In Tanzania is het dier ook vaak buiten de reservaten te vinden, overal waar er water in overvloed is. Kuddes nijlpaarden brengen hun dag door in meren, rivieren of aan riviermondingen nabij 's lands grote

meren. Het hele lichaam van het nijlpaard, op oren en ogen na, verdwijnt in het water; de tot 6 cm dikke, haarloze huid houdt van water. Vochtige gebieden, als ze niet volledig moerassig geworden zijn, zijn in Tanzania begeerd akkerland; hierop kunnen de in de buurt levende, tonnensware nijlpaarden grote schade aanrichten, als ze 's nachts naar hun weideplaats wandelen. Ze eten over het algemeen gras.

Antilopensoorten zoals reebokken (*Redunca redunca*; *Bohor reedbuck*) en waterbokken (ellipswaterbok *Kobus ellipsiprymnus*; *common waterbuck*; De-fassa-W. *Kobus defassa*) kunnen alleen leven in de buurt van water, in het bijzonder de in het moeras levende sitatunga (*Tragelaphus spekii*), die in het Rubondo National Park bij het Victoria-meer een passende habitat vindt.

Ook krokodillen zijn aan water gebonden (*Crocodilus niloticus*). Deze reptielen kunnen tot 1 ton wegen, ze zijn in zoetwaterrivieren en -meren wijdverbreid, er bevindt zich een groot aantal in de Rufiji-rivier en het Rukwa-meer. Ook wanneer ze meestal schijn-



baar ongevaarlijk en bewegingloos her en der verspreid liggen, zijn deze pure vleeseters gevaarlijke jagers.

De andere beroemde grote jagers van de dierenwereld zijn de zoogdieren: de leeuw (*Panthera leo*, Kiswahili: *simba*), het luipaard (*Panthera pardus*, Kiswahili: *chui*) en het jachtluipaard (*Acinonyx jubatus*; Engels: *cheetah*; Kiswahili *duma*). Ze leven bij benadering in hetzelfde soort leefgebied en maken jacht op vergelijkbare prooien, maar er zijn grote verschillen te zien in hun levensstijl en jachtgewoontes. Terwijl leeuwen in familieverband leven en hun successen in de jacht aan gemeenschappelijk handelen (meestal van de vijfjes) toe te schrijven zijn, zijn luipaarden uitgesproken individuen, die andere dieren op sublieme wijze besluipen en zelfs zware prooien de takken van een boom in kunnen slepen. Leeuwen en luipaarden jagen overwegend 's nachts, jachtluipaarden jagen daarentegen

overdag: hen komt hun buitengewone snelheid van pas.

Hun prooien – dat zijn vaak de kudde-dieren van de open savannes en de graslanden. Deze eindeloze natuurlijke weiden (het meest uitgestrekt in de Serengeti, en kleiner in het Tarangire National Park, het Selous Reservaat en andere gebieden) worden tijdens de wisseling van jaargetijde bezocht door gnoes (*Connochaetes taurinus*; Engels: *wildebeest*), duizenden zebra's (*Equus burchelli*) en verschillende gazellen-kuddes: impala's (*Aepyceros melampus*) alsook grant- en thomsongazelles (*Gazella granti/thomsoni*); kafferbuffels (*Syncerus caffer*), hartebeesten (*Alcelaphus buselaphus ssp.*) en andere.

Jaarlijks verplaatsen miljoenen hoefdieren zich duizenden kilometers door de Oost-Afrikaanse wildernis, telkens daar naar toe waar na regen voedsel voorhanden is. Daar de dieren zich toeleggen op specifieke planten of delen ervan, kunnen verschillende diersoorten naast elkaar op dezelfde weide grazen, ook de runderen van de nomadiserende Maasai hebben hun eigen plek.

Boven: hyenahonden verdedigen hun buit tegen een gevlekte hyena. Rechts: alleen impala-mannetjes hebben hoorns.